

УДК 330.4:004.67

Дітріх І.В.

кандидат хімічних наук, доцент
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

ТЕНДЕНЦІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ СВІТОВОГО РИНКУ РИБИ ТА МОРЕПРОДУКТІВ

TRENDS AND PROSPECTS OF WORLD MARKET OF FISH AND SEAFOOD

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто статистичні дані продажів водних біоресурсів та зроблено прогноз щодо обсягів на період до 2018 року, проаналізовано стан рибної промисловості різних країн світу та визначено лідерів галузі серед країн і підприємств. Визначено масову частку у видобутку рибної сировини, що була використана для переробки в харчовій промисловості, а також у непродовольчих цілях. Розглянуто головні об'єкти аквакультури. Проаналізовано динаміку світового експорту рибних товарів.

Ключові слова: риба, морепродукти, світовий ринок риби, импорт риби, експорт риби.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрено статистические данные продаж водных биоресурсов и сделан прогноз объемов на период до 2018 года, проанализировано состояние рыбной промышленности разных стран мира, определены лидеры отрасли среди стран и предприятий. Определено массовую долю в добыче рыбного сырья, которая была использована для переработки в пищевой промышленности, а также в непродовольственных целях. Рассмотрены главные объекты аквакультуры. Проанализировано динамику мирового экспорта рыбных товаров.

Ключевые слова: рыба, морепродукты, мировой рынок рыбы, импорт рыбы, экспорт рыбы.

ANNOTATION

The article considers the statistics of sales of living aquatic resources and the forecast of the volume for the period up to 2018, there is analyzed the state of the world fishing industry, identified industry leaders among the countries and companies. Defined mass fraction in the extraction of raw fish, which was used for processing in the food industry, as well as non-food purposes. Considered the main aquaculture facilities. It is analyzed the dynamics of world exports of fish products.

Keywords: fish, seafood, world fish market, fish imports, fish exports.

Постановка проблеми. Із закріпленням у національній юрисдикції виключного права на вилов біоресурсів у своїй 200-мильній виключній економічній зоні (ВЕЗ), введеного в 1982 р ООН, вектор розвитку промислового рибальства у Світовому океані значно змінився. Забезпечення продовольчої безпеки, захист національних запасів морських біоресурсів від виснаження вийшли на перший план національної політики держав у цій галузі.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення основних тенденцій, що спостерігаються в розвитку світового ринку риби та рибної продукції; окреслення кола найважливіших питань, які відображають сучасну проблематику розвитку рибної промисловості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Вагомий внесок у вивчення стану світового ринку риби та морепродуктів, внесли такі вчені, як: Х.В. Ліп'яніна, Ю.І. Кернасюк, М.В. Гринжевський, П.П. Борщевський, О.М. Анфьорова й інші вчені. У наукових працях звернуто увагу на загальні тенденції розвитку світового ринку риби і рибопродукції, стану експортно-імпорتنих операцій.

Виклад основного матеріалу дослідження.

За останні 30 років стан рибних ринків і споживання рибної продукції значно змінилися. По-перше, рибна продукція фактично перестала бути біржовим товаром. По-друге, за три останні десятиліття значно збільшилася в масштабах аквакультура, на неї припадає близько чверті всього видобутку водних біоресурсів у світі.

Продаж риби і морепродуктів у світі стабільно зростає. У 2009-2013 рр. глобальні продажі рибної продукції збільшилися на 13,1% і в 2013 р. становили 147,3 млн т. У цей період вартісний об'єм експорту риби і морепродуктів зростає, за виключенням 2012 р., в якому спостерігалось скорочення світового експортного постачання продукції на 3,3% відносно минулого року. У 2013 г вартісний об'єм експорту риби і морепродуктів склав 126,3 млн дол, США, що на 44,8% вище показника 2009 р. За досліджений період цей показник зріс майже вдвічі для таких країн як Китай, В'єтнам, на 40% – Норвегії та Таїланду, які в сучасних умовах ринку є лідерами експорту риби і морепродуктів. Стрімке зростання експорту цієї продукції показали США – на 55% (табл. 1).

За прогнозами BusinessStat у 2015-2018 рр. експорт риби і морепродуктів у світі буде зростати в середньому на 2,5% у рік (табл. 2).

Оскільки риба є швидкозсувним товаром, до неї пред'являються специфічні вимоги і для її переробки потрібні значні потужності. У 2013 р. 85,6% світової рибної продукції призначалося для споживання людиною, а інша частина була використана в непродовольчих цілях: у виробництві рибного борошна, риб'ячого жиру, клею, для фармацевтичних цілей; в якості сировини у виробництві кормів для рибницьких господарств, а також для хутрового звірівництва. У 2013 р. виробництво риби і морепродуктів у світі склало 154,5 млн т, що на 13,5% вище показника 2009 р. [1].

Таблиця 1

Експорт риби і морепродуктів за країнами-лідерами, 2009-2013 рр. (млн дол. США)

Країна	2009	2010	2011	2012	2013
Китай	10 304	13 227	16 995	18 160	20 192
Норвегія	6 943	8 698	9 287	8 746	9 668
Таїланд	6 199	6 993	8 101	8 054	8 699
В'єтнам	4 246	5 017	6 112	6 662	7 561
США	4 053	4 546	5 651	5 579	6 298
Канада	3 221	3 819	4 144	4 197	4 533
Чилі	2 984	2 823	3 941	3 790	4 261
Індонезія	2 250	2 560	3 183	3 598	3 947
Нідерланди	2 629	2 743	3 511	3 388	3 708
Індія	1 610	2 405	3 350	3 365	3 763
Данія	2 694	2 753	3 068	3 194	3 344
Швеція	2 019	2 645	2 848	2 861	3 118
Росія	1 758	2 254	2 537	2 654	2 860
Германія	1 892	1 993	2 454	2 196	2 504
Великобританія	1 793	2 086	2 356	2 099	2 290
Республіка Корея	1 332	1 572	1 993	1 986	2 178
Ісландія	1 581	1 658	1 966	1 911	2 093
Японія	1 574	1 936	1 856	1 802	1 926
Франція	1 536	1 539	1 673	1 672	1 764
Польща	1 092	1 322	1 485	1 443	1 607
Перу	512	637	1 031	1 064	1 122
Італія	698	690	776	794	842
М'янма	336	648	454	529	599
Нігерія	337	324	104	51	43
Інші країни	20 545	21 618	25 576	20 885	23 353
Усі країни світу	87 240	99 748	118 367	114 454	126 333

Джерело: United Nations Statistics Division (UNSD), BusinessStat

Таблиця 2

Світовий прогноз експорту риби та морепродуктів, 2015-2018 рр. (млрд дол. США)

Параметр	2015	2016	2017	2018
Експорт (млрд дол. США)	148,7	160,9	175,2	190,9
Динаміка (% до минулого року)	8,9	8,2	8,8	9,0

Серед усіх країн світу найбільш розвинуте рибне господарство в Норвегії, Ісландії, Японії, Південній Кореї, ЄС, США і Китаї, де поряд із традиційним промисловим рибальством займаються також сільськогосподарською діяльністю із штучного розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури в повністю або частково контрольованих умовах. Цей напрям ототожнюють із рибництвом.

Останніми роками в зв'язку зі значним зменшенням у світовому океані запасів риби, а відповідно і обсягів її вилову, все більшого поширення набуває розвиток різних форм аквакультури [2].

Короп, креветки і лосось сьогодні є головними об'єктами аквакультури. Виробництво тунця сконцентровано в декількох великих концернів, які продають цю рибу по всьому світу. Обсяги виробництва лосося, вирощеного в штучних водоймах, зростали до 2008 року, але потім почали падати, здебільшого з-за зменшення кількості атлантичного лосося, падіння

якого з-за інфекційної анемії спостерігалось в Чилі. До речі, Чилі і Норвегія – головні виробники на світовому ринку лосося. За підрахунками ці держави охоплюють близько 65% ринку, за ними йдуть Канада і Шотландія. Що стосується споживання, головні ринки збуту свіжих і заморожених морепродуктів – країни Євросоюзу і Японія, у сегменті свіжої, замороженої, консервованої та іншої рибної продукції – США. Галузь аквакультури країни в основному зосереджена на молюсках, ракоподібних та деяких інших нерибних морепродуктах [3].

Обсяг імпорту лосося в Україну склав 976 тонн, що на 48% менше ніж в аналогічний період минулого року. Імпорт форелі в Україну за серпень 2014 склав 82 тис. тонн, що на 64% менше, ніж за аналогічний період 2013 року.

Імпорт оселедця, скумбрії і мойви навіпаки зріс. Обсяг імпорту оселедця склав 7 тис. тонн, скумбрії – 95 тис. тонн, мойви – 1 тис. тонн.

Основні виробники, які постачають рибу і морепродукти в Україну це представники

Норвегії (Marine Harvest AS Ice Seafood AS, Hallvard Leroy, Norway Royal Salmon, Nergard AS, Norway Pelagic AS, Egersund Fisk Group, CA Mordal Consulting), Шотландії (Denholm Seafoods Ltd), Голландії (Marine Foods B. V.), Ісландії (Iceland Pelagic, Iceland Seafood ehf), США (Pacific Seafood), Канади (Ocean Choice International Ltd), Росії (Флайфіш, Росрибторг), Білорусії (Санта-Бремор), Литви (Benko Servisas). Всі вони працюють з держструктурами. Україна на сьогоднішній день імпортує близько 90% риби. Така ситуація склалася через відсутність профільного флоту, переробної промисловості, квот у нейтральних водах і браконьєрства. Крім цього, собівартість української риби вище імпоротної, тому продукція втрачає свою конкурентоспроможність [4].

Азіатсько-Тихоокеанський регіон є провідним на світовому рибному ринку і продовжує розширюватися завдяки розвитку економіки регіону, підвищенню рівня доходів населення та поліпшенню купівельної спроможності споживачів у регіонах, що розвиваються, таких як Індія і Китай. Основними сегментами є свіжа, охолоджена та заморожена риба, продовжує демонструвати активний ріст і сегмент моллюсків.

Головним виробником рибної продукції є Китай, який постачає 93% світового обсягу риби, вирощеної людиною. Спостережувана ринкова експансія пов'язана з поліпшенням рівня життя населення, збільшенням споживання морепродуктів, зміцненням експортних позицій країни і з тим, що китайське законодавство сприяє розвитку ринкової інфраструктури і стимулює мешканців держави займатися бізнесом шляхом податкових пільг. У список провідних виробників міжнародного ринку риби та морепродуктів входить індійське представництво корпорації Amalgam Enterprises, Faroe Seafood, Dongwon, Lyons Seafoods, Stolt Sea Farm, The Seafood Company, Tri Marine International, Fishery Products International, Princes, Trebon, Sajo Industries & Surapon Foods. По виробництву лосося лідирують Cermaq, Marine Harvest, Salmar, Leroy Seafood, Marine Harvest. Відзначимо, що в норвезькій корпорації Marine Harvest працюють близько 5000 чоловік. При цьому підприємство має представництва в 20 державах і продає свою продукцію в 70 країн світу.

У цілому прогноз міжнародного ринку риби і морепродуктів, як природного вилову, так і вирощених на підприємствах аквакультури, сприятливий. Однак збут, а тому і виробництво, буде здійснюватися через кілька ключових регіонів. Водні біоресурси з кожним роком скорочуються, зважаючи на те, що методи природного вилову шкодять довкіллю. Тому попит на рибу і морепродукти, які вирощені в умовах підприємств аквакультури, зростає. Обсяги промислового розведення риби за останні 25 років збільшилися більш ніж на 900% і продовжують зростати [5].

Обсяг світового експорту риби лише за останні десять років зріс у 2 рази і досяг 102 млрд дол. США. Ціни на рибну продукцію за останні 30 років номінально зросли в три рази. Але з урахуванням інфляції 1 т коштує сьогодні дешевше, ніж у 1979 р, приблизно на 20%. Це стимулює надходження в продаж в основному продуктів переробки, причому з високою доданою вартістю. Популярність риби як харчового продукту у світі зростає. В теперішній час 40% світового улову добувається не для реалізації на внутрішньому ринку, а на експорт. Так, європейський імпорту за тридцять років зріс з 3 млн до 11 млн т, а в грошовому вираженні збільшився в 15 разів. В ЄС споживають 31 кг риби на душу населення в рік, за часів ЄСРП (тодішнього лідера) споживання риби становило 22 кг на душу.

США, як і європейські країни, не обмежуються власним виробництвом і закупають щорічно за кордоном рибпродукції на 15 млрд дол. США. Обсяг внутрішнього рибного ринку країн Митного союзу, частиною якого є Росія, складає 25 млрд дол. США. За прогнозами експертів, він буде стрімко рости, і вже до 2017 року його обсяг досягне 50 млрд дол. США.

Китай лідирує з експорту морської рибпродукції, випереджаючи Перу, Норвегію, РФ, США й ін., при цьому значна частка експортної рибпродукції виробляється з імпортованої Китаєм сировини. Він займає перше місце у світі з експорту і шосте по імпорту рибної продукції. У 2009 р. вартість експорту рибної продукції Китаєм досягла рекордної цифри – 10,7 млрд дол. США. Основні категорії переробленої риби: лосось, біла риба (минтай, тріска тощо), тунець. Майже весь обсяг в імпорті КНР (97% сировини) лосося, білої риби і тунців ввезений з 10 країн, у тому числі 57% – з Росії. Китай також займається виробництвом в аквакультурі риби тілаші – це майже 40% всього її світового виробництва [5].

Протягом кількох років, жодна країна-виробник делікатесної риби і морепродуктів не позиціонувала себе так, як норвезькі експортери, вони спільними зусиллями розширили світові ринки. Це головна причина, чому попит на норвезьку сьомгу в 2014 році як і раніше міцний і здатний захистити свою цінову планку. У 2014 році Норвегія експортувала сьомги і форелі на 5,92 млрд дол. США. Середня ціна на свіжу сьомгу становила 5,27 дол. США за кг – це приріст на 3,4% від ціни 2013 року. У цьому ж році Норвегія експортувала тріски на суму 1,54 млрд дол. США – це приріст на 20%, або на 0,26 млрд дол. США в порівнянні з 2013 роком, що свідчить про новий рекорд.

2014 рік встановив новий рекорд з виробництва солено-сушеної тріски, приблизно в 100000 тонн. Ця продукція повністю виробляється в Норвегії та гарантує цілорічну зайнятість населення й підтримує місцеві підприємства. У 2014 році Норвегія експортувала солено-сушеної тріски на 0,47 млрд дол. США.

Це збільшення на 19% порівняно з попереднім роком – новий рекорд з експорту солено-сушеної тріски. У 2014 році експорт скумбрії склав 0,53 млрд дол. США, збільшившись на 0,15 млрд дол. США або на 43% порівняно з 2013 роком; експорт оселедця – 0,35 млрд дол. США, що нижче на 14%, або на 56,9 млн дол. США ніж у попередньому році.

У 2014 році Норвегія експортувала морепродуктів у 143 країни на загальну суму 0,13 млрд дол. США, що на 23% більше порівняно з 2013 роком. Експортовано 562 тони живих крабів в Південну Корею, що дало збільшення на 170% порівняно з 208 тоннами експорту в 2013 році. У 2014 Норвегія експортувала морепродуктів в Польщу на загальну суму 0,82 млрд дол. США. Польща стала важливим споживчим ринком, однак значна частка експорту в цю країну здійснюється для обробки, а потім далі за межі європейського ринку. У 2014 експорт морепродуктів у Польщі зріс на 12%, що робить країну четвертим за величиною ринком за темпами зростання норвезьких морепродуктів у цьому році. Франція стала другим за величиною ринком для норвезьких морепродуктів у 2014 році, експорт склав 0,73 млрд дол. США [5].

Як повідомляється в новій спільній доповіді Світового банку, Продовольчої і сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй і Міжнародного науково-дослідного інституту продовольчої політики до 2030 року дві третини світового виробництва риби припадає на рибні господарства. Улов риби у світі залишиться в найближчі роки на колишньому рівні. У той же час, попит на рибну продукцію буде збільшуватися – головним чином, за рахунок зростаючого середнього класу в країнах, які стрімко розвиваються, особливо в Китаї.

Як вважають експерти, різниця між пропозицією і попитом, що росте, буде компенсуватися за рахунок розвитку рибних господарств і рибництва. Очікується, що багато країн значно збільшать обсяги інвестицій у цю сферу і в підсумку до 2030 року дві третини всього світового виробництва риби відбуватиметься в штучних

умовах. Найбільшою популярністю рибна продукція буде користуватися в країнах Азії – 38% відсотків всієї риби у світі буде споживати Китай [6].

Висновки. Розглянуто основні тенденції світового ринку риби та рибної продукції. У розвитку світового рибальства склалася стійка тенденція скорочення частки традиційного промислового рибальства в загальному обсязі рибодобування при швидкому розвитку світового виробництва аквакультури. Висвітлено фактичні дані щодо процесів, які відбувалися останні декілька років та на теперішній час на ринку риби. Визначено лідерів світової рибної промисловості як серед країн, так і серед промислових корпорацій. Безумовним світовим лідером є Китай, завдяки розвитку економіки, підвищенню рівня доходів населення і поліпшенню купівельної спроможності споживачів. Зроблено прогноз щодо розвитку світового ринку риби та рибної продукції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мировой рынок рыбы и морепродуктов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fishnet.ru/news/rynok/31142.html>.
2. Анферова Е.Н. Современное состояние рыбного хозяйства России и АТР: проблемы и вызовы Азиатско-Тихоокеанический регион. Экономика. Политика. Право Научный и общественно политический журнал № 2(26) 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://atr.wl.dvgu.ru/magazines/2012-2.pdf>.
3. Мировой обзор морепродуктов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://export.by/?act=s_docs&mode=view&id=4290&doc=64.
4. Україна: АгроЗЕД-підсумки-2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroconf.org/content/ukrayina-agroz-ed-pidsumki-2013>.
5. Кернасук Ю. Рибництво: потенціал є. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agrobusiness.com.ua/component/content/article/2248.html?ed=107>.
6. К 2030 году две трети мирового производства рыбы придется на рыбные хозяйства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fishretail.ru/news/k-2030-godu-dve-treti-mirovogo-317734>.